

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МЫЙЗАМЫ

2018-жылдын 24-майы № 54

Жарандык коргонуу жөнүндө

2018-жылдын 19-апрелинде

Кыргыз
Республикасынын
Жогорку Кеңеши
тарабынан кабыл
алынган

1-глава. Жалпы жоболор

1-берене. Ушул Мыйзамды жөнгө салуу предмети

Ушул Мыйзам тынчтык жана согуш мезгилиндеги өзгөчө кырдаалдарда Кыргыз Республикасынын калкын жана аймагын жарандык коргонуу жаатында келип чыккан укуктук мамилелерди жөнгө салат.

Кыргыз Республикасынын бардык жарандары, Кыргыз Республикасынын аймагында жүргөн чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар жүргөн убактысына карабастан өзгөчө кырдаалдардан корголууга тийиш.

2-берене. Негизги түшүнүктөр

Ушул Мыйзамдын максаттары үчүн төмөнкүдөй негизги түшүнүктөр пайдаланылат:

1) **Жарандык коргонуу** - Кыргыз Республикасынын калкын, материалдык жана маданий баалуулуктары менен аймактарын тынчтык жана согуш мезгилинде өзгөчө кырдаалдардан коргонууга даярдоо боюнча жана коргонуу боюнча мамлекеттик жалпы иш-чаралар тутумунун курамдык бөлүгү;

2) **Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму** - Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын, коомдук бирикмелеринин жана ыктыярдуу уюмдарынын башкаруу органдары, күчтөрү жана каражаттары анын элементи болуп саналган, тынчтык жана согуш мезгилдерде калкты жана өлкөнүн аймагын өзгөчө кырдаалдардан коргоо боюнча функцияларды аткаруучу жалпы мамлекеттик тутум. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму өзүнө Кыргыз Республикасынын Кырсыктын тобокелдигин азайтуу боюнча улуттук платформасын камтыйт;

3) **Кыргыз Республикасынын Кырсыктын тобокелдигин азайтуу боюнча улуттук платформасы** - мамлекеттик түзүмдөрдү, жеке секторду жана жарандык коомду кошуп алганда бардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен көп тармактуу жана дисциплиналар аралык мүнөзгө ээ болгон кырсыктын

тобокелдигин азайтуу чөйрөсүндөгү координациялоонун жана стратегиялык жетектөөнүн улуттук механизми;

4) **өзгөчө кырдаал** - адам курмандыктарына, адамдардын саламаттыгына же айлана-чөйрөгө зыян келтирүүгө, олуттуу материалдык чыгымдарга жана адамдардын жашоо аракет шартынын бузулушуна алып келиши мүмкүн болгон же алып келген коркунучтуу жаратылыш же техногендик кубулуштун, авариянын, апааттын, табигый же башка кырсыктын, учурдагы кыйратуу каражаттарынын натыйжасында Кыргыз Республикасынын белгилүү бир аймагында түзүлгөн кырдаал;

5) **өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу** - өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу тобокелдигин мүмкүн болушунча максималдуу азайтууга, адамдардын өмүрүн жана саламаттыгын сактоого, алар түзүлгөн учурда зыяндын өлчөмүн азайтууга багытталган күн мурунтан жүргүзүлүүчү иш-чаралардын комплекси;

6) **өзгөчө кырдаалдарды жоюу** - өзгөчө кырдаалдарды пайда кылган факторлордун аракетин чектөө жана токтотуу, өзгөчө кырдаалдар келип чыккан учурда жүргүзүлүүчү жана адамдардын өмүрүн жана саламаттыгын сактоого, зыяндын өлчөмүн азайтууга багытталган авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштар;

7) **өзгөчө кырдаал зонасы** - өзгөчө кырдаал келип чыккан аймак;

8) **өзгөчө жана кризистик кырдаалдардагы коопсуздук** - өлкөнүн калкын, аймактарын, объекттерин жана инфратүзүмүн тынчтык жана согуш мезгилиндеги өзгөчө кырдаалдын таасиринин натыйжасында келип чыгуучу коркунучтардан коргогон, гендердик жана демографиялык муктаждыктарды эске алуу менен калктын жашоо-тиричилигин биринчи кезекте камсыз кылган абал;

9) **Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органы** - Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталуучу Жарандык коргонуу жаатындагы милдеттерди чечүүгө атайын ыйгарым укуктуу Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин мамлекеттик органы;

10) **уюмдар** - коргоо, экономикалык жана социалдык мааниге ээ же тынчтык жана согуш мезгилинде өзгөчө кырдаалдын келип чыгуу тобокелдигинин жогорку даражадагы коркунучун билдирген объекттери бар уюмдар (менчигинин түрүнө карабастан мекемелер, ишканалар, чарба жүргүзүү объекттери);

11) **Жарандык коргонуу боюнча комиссия** - Жарандык коргонуу боюнча иш-чараларды уюштурууга жана аткарууга арналган Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумунун туруктуу иштеген координациялоочу органы;

12) **Жарандык коргонуу кызматы** - ишинин тармагы бирдей жана Жарандык коргонуунун атайын иш-чараларынын конкреттүү түрүн биргеликте өткөрүүгө жарамдуу болгон башкаруу органдарынын, мамлекеттик органдардын, менчигинин түрүнө жана ведомстволук тиешелүүлүгүнө (баш ийүүчүлүгүнө) карабастан уюмдардын жана алардын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн күчтөрүнүн жана каражаттарынын уюштуруу-техникалык бирикмеси;

13) **Жарандык коргонуу күчтөрү** - Жарандык коргонуунун аскерлери, бөлүмдөрү жана түзүлүштөрү;

14) **Жарандык коргонуу каражаттары** - адамдарды куткаруу жана авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды аткарууга арналган атайын курулмалар, техникалар, шаймандар, жабдуулар, жабдыктар, байланыш, коргонуу жана жабыркагандарга биринчи жардам көрсөтүү каражаттары, материалдык-техникалык каражаттардын запастары;

15) **Жарандык коргонуу аскерлери жана бөлүмдөрү** - тынчтык жана согуш мезгилинде Жарандык коргонуу маселелерин чечүү үчүн атайын даярдалган Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аскердик бөлүктөрү, бирикмелери жана бөлүмдөрү;

16) **Жарандык коргонуу түзүлүшү** - аймактык-тармактык принцип боюнча уюмдардын базасында түзүлүүчү, атайын техникасы жана мүлкү бар, тынчтык жана согуш мезгилиндеги өзгөчө кырдаалдарда алдын алуучу, авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды аткаруу үчүн даярдалган түзүлүштөр, анын ичинде ыктыярдуу негизде түзүлүүчү коомдук бирикмелер;

17) **согуш мезгилинде Жарандык коргонуу боюнча топко киргизилген аймак** - Жарандык коргонуу жаатында олуттуу коргоо, экономикалык мааниге ээ болгон шаар же башка калктуу конуш жайгашкан аймак;

18) **өзгөчө кырдаал зонасында калктын жашоо-тиричилигин биринчи кезекте камсыз кылуу** - калктын сууга, тамак-аш азыктарына, өтө керектүү буюмдарга, медициналык кызмат көрсөтүүлөргө жана каражаттарга, коммуналдык-тиричилик кызмат көрсөтүүлөрүнө, турак жайга, транспорттук жана маалыматтык камсыз кылууга болгон биринчи кезектеги муктаждыктарын өз убагында канааттандыруу;

19) **Жарандык коргонуунун башкаруу органдары** - тынчтык жана согуш мезгилинде Жарандык коргонуу иш-чараларын жетектөөнү жүзөгө ашыруучу жана аткарууну камсыз кылуучу мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, уюмдар;

20) **кырсык** - адамдардын алсыздыгын күчөтүүчү, көптөгөн адам курмандыктарына жана масштабдуу экологиялык зыяндарга алып келүүчү, коомдун мүмкүнчүлүктөрүн өзүнүн ресурстарынын эсебинен гана чечүүнү арттыруучу коомдун иштешинин олуттуу бузулушу;

21) **кырсык тобокелдиги** - кырсыктын натыйжасында адамдарды жоготууну, материалдык, экономикалык жана экологиялык чыгымдарды билдирген мүмкүн болгон жоготуулар;

22) **кырсык тобокелдигин азайтуу** - калктын жана аймактардын кырсыктын коркунучтарына кабылуусун азайтуу боюнча чаралардын комплекси, тобокелдиктин жана жаратылышты рационалдуу пайдалануунун себептүү факторлорун системалуу, талдоонун жана контролдоонун негизинде өзгөчө кырдаалдарга даярдыкты жогорулатуу;

23) **эвакуация** - өзгөчө кырдаалдын же өзгөчө кырдаал болушу мүмкүн болгон зоналардан калкты уюшкандыкта ташып чыгаруу (чыгып кетүү) жана аны биринчи кезектеги жашоо-тиричилик жагын камсыз кылуу шарттары боюнча күн мурунтан даярдалып коюлган (өзгөчө кырдаалдар булагынын зыян келтирүүчү факторлорунун аракет зоналарынан тышкары) коопсуз райондорго (жерлерге) кыска мөөнөттө жайгаштыруу боюнча иш-чаралар комплекси;

24) **калкты башка жерге көчүрүү** - өзгөчө кырдаалдар коркунучунда жана ал келип чыкканда адамдарды түпкүлүгү кооптуу участоктордон коопсуз райондорго убактылуу же жаңы жашай турган жерге көчүрүүнү жүзөгө ашыруу боюнча иш-чаралар комплекси;

25) **өзгөчө кырдаалдарга мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо** - жаратылыш, техногендик процесстердин, кубулуштардын абалын жана өзгөрүүлөрүн байкоого алуу, талдоо, баалоо жана алардын өзгөчө кырдаалдарды алдын алууга багытталган өнүгүүсүн божомолдоо боюнча иш-чаралардын жыйындысы;

26) **өзгөчө кырдаалдарга комплекстүү мониторинг жүргүзүүнүн жана аларды божомолдоонун тутуму** - өзгөчө кырдаалдарга мониторинг жүргүзүү жана аларды божомолдоо боюнча функционалдуу-тармактык түзүмдөрдү жана кызматтарды бириктирүүчү тутум;

27) **түпкүлүгү кооптуу объект** - өзгөчө кырдаалдар булагынын келип чыгышынын реалдуу коркунучун жаратуучу өрткө жана жарылуу жагынан кооптуу, радиоактивдүү, химиялык, биологиялык жана уулуу коркунучтуу заттарды анда пайдалануучу, өндүрүүчү, кайра иштетүүчү, сактоочу же ташуучу объект, белгилүү бир жагдайларда өзгөчө кырдаалдын келип чыгышынын реалдуу коркунучун түзүшү мүмкүн болгон инженердик-техникалык, ошондой эле башка курулмалар жана объекттер;

28) **түпкүлүгү кооптуу участок** - тез өөрчүй турган кооптуу жаратылыш кубулуштарынын келип чыгуу тобокелдигине дуушарлануучу, өзгөчө кырдаалдар келип чыгышынын коркунучун божомолдоо жана өзгөчө кырдаалдардын социалдык-экономикалык кесепеттерине баа берүү аркылуу көрсөтүлгөн аймакка киргизилген аймак (жер, суу же аба мейкиндиги);

29) **авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштар** - өзгөчө кырдаалдар зонасында адамдарды куткарууга жана аларга жардам көрсөтүүгө, зыян келтирүүчү таасирлердин очогун чектөөгө жана токтотууга, экинчи зыян келтирүүчү факторлордун келип чыгышынын алдын алууга, материалдык жана маданий баалуулуктарды коргоого жана куткарып калууга багытталган биринчи кезектеги жумуштар;

30) **Жарандык коргонуу жаатында калкты даярдоо** - калктын бардык топторунун өзгөчө кырдаалдарда жана согуштук жаңжалдарда келип чыгуучу коркунучтардан коргоо боюнча билимдерге жана ыктарга үйрөнүү, ошондой эле практикалык көндүмдөргө ээ болуу боюнча ишин уюштуруунун максатка багытталган процесси.

3-берене. Жарандык коргонууну уюштуруу жана жүргүзүү принциптери

1. Жарандык коргонуу ишин уюштуруу жана жүргүзүү мамлекеттин бирден бир өтө маанилүү иш-милдеттеринин бири, Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугун камсыз кылуунун курамдык бөлүгү болуп саналат. Кыргыз Республикасында Жарандык коргонуу аймактык-тармактык принцип боюнча уюштурулат жана жүргүзүлөт.

Кыргыз Республикасында Жарандык коргонууну уюштуруу жана жүргүзүү Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму тарабынан жүзөгө ашырылат.

Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму администрациялык-аймактык бирдиктердин базасында түзүлүүчү аймактык тутумчадан, министрликтердин жана ведомстволордун базасында түзүлүүчү тармактык тутумчадан, Жарандык коргонуу жаатында атайын милдеттерди чечүү үчүн түзүлүүчү атайын тутумчалардан турат.

2. Жарандык коргонуу боюнча иш-чараларды пландоо жана жүзөгө ашыруу Жарандык коргонуунун башкаруу органдары тарабынан экономикалык, жаратылыш жана башка мүнөздөмөлөрдү, калктын ар кандай топторунун демографиялык, гендердик, маданий өзгөчөлүктөрүн, аймактардын өзгөчөлүктөрүн жана өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу коркунучунун даражасын эске алуу менен жүргүзүлөт.

Жарандык коргонуу боюнча иш-чаралар планы бар болгон күчтөрдүн жана каражаттардын зарыл жетиштүүлүк жана пайдалануу принциптерине таянуу менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

Жарандык коргонуу боюнча иш-чаралар мамлекеттик органдардын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдардын күчтөрү жана каражаттары менен жүзөгө ашырылат.

Согуш мезгилинде мамлекетти Жарандык коргонууга даярдоо Жарандык коргонуунун башкаруу органдары тарабынан күн мурунтан, тынчтык мезгилинде - куралдардын, аскердик техниканын жана согуш аракеттерин жүргүзүүдө же ушул аракеттердин натыйжасында пайда болуучу коркунучтардан калкты коргонуу каражаттарынын өнүккөндүгүн эске алуу менен жүзөгө ашырылат.

3. Кыргыз Республикасынын аймагында же айрым жерлеринде Жарандык коргонууну тынчтык мезгилден согуш мезгилине которуу Кыргыз Республикасынын Президенти согуш абалын жарыялаган учурдан же согуш аракеттери иш жүзүндө башталган учурдан тартып башталат.

4-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы укуктук жөнгө салуу

Жарандык коргонуу жаатындагы укуктук жөнгө салуу Кыргыз Республикасынын [Конституциясына](#), ушул Мыйзамга, Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларына, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерге ылайык жүзөгө ашырылат.

5-берене. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму

1. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумунун иштөө тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

2. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумунун милдеттери:

1) өзгөчө кырдаалдардан Кыргыз Республикасынын калкын жана аймактарын коргоону камсыз кылуу боюнча ар түрдүү топтордун демографиялык жана гендердик өзгөчөлүктөрүн эске алган укуктук ченемдерди иштеп чыгуу жана ишке ашыруу;

2) өзгөчө кырдаалдардын алдын алууга, өндүрүштүк жана социалдык багыттагы объекттердин өзгөчө кырдаалдарда иштөөгө туруктуулугун жогорулатууга багытталган максаттуу жана илимий-техникалык программаларды жүзөгө ашыруу;

3) Жарандык коргонууну башкаруу органдарынын, мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдардын күчтөрүнүн жана каражаттарынын даярдыгын камсыз кылуу;

4) өзгөчө кырдаалдардын социалдык-экономикалык кесепеттерин божомолдоо жана аларга баа берүү;

5) Жарандык коргонуу жаатындагы маалыматтарды чогултуу, иштетүү, алмашуу жана берүү;

6) мамлекеттик органдардын, бардык деңгээлдердеги жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдардын жетекчилерин, кызматкерлерин даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу;

7) калкты өзгөчө кырдаалдарда аракеттенүүгө үйрөтүү;

8) өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кырсык тобокелдигин азайтуу боюнча иш-чараларды жүргүзүү;

9) өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу үчүн финансылык жана материалдык резервдерди караштыруу;

10) Жарандык коргонуу жаатында контролду жана мамлекеттик экспертизаны, өнөр жай, тоо-кен, өрт коопсуздугун контролдоону жана көзөмөлдөөнү жүзөгө ашыруу;

11) Кыргыз Республикасынын калкын жана аймактарын өзгөчө кырдаалдардан коргоо жаатындагы эл аралык кызматташуу;

12) баш калканчтарды жана радиацияга каршы калканчтарды, башкаруунун запас пункттарын, тынчтык жана согуш мезгилинде келип чыгуучу коркунучтар тууралуу сигналдарды калкка өз убагында жеткирүү үчүн байланыш жана кабарлоо тутумдарын түзүү жана даярдыкта кармоо;

13) өзгөчө жана кризистик кырдаалдарда мал чарбачылыгын, өсүмдүктөрдү, азык-түлүктөрдү, тамак-аш чийки затын, жем-чөптү, суу булактарын жана суу менен камсыз кылуу тутумдарын коргоо;

14) өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин жоюу;

15) калкты, материалдык жана маданий баалуулуктарды коопсуз райондорго эвакуациялоо;

16) өзгөчө кырдаалдар мезгилинде, ошондой эле убактылуу жайгаштыруу жерлеринде аялдардын жана балдардын аялуулугун азайтуу жана аларга карата зомбулуктун алдын алуу;

17) коммуналдык-техникалык кызматтарды жана коммуникацияларды калыбына келтирүү;

18) медициналык жардам көрсөтүү, калктын жашоо-тиричилигин камсыз кылуу боюнча иш-чараларды жүзөгө ашыруу;

19) өзгөчө кырдаалдарда авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүү;

20) радиоактивдүү, химиялык, биологиялык жана башка ууланууга кабылган райондорду табуу жана белгилөө;

21) калкты санитардык тазалоо, техниканы, имараттарды жана башка объекттерди зыянсыздандыруу боюнча иш-чараларды жүргүзүү;

22) жарык жана маскировкалоонун башка түрлөрү боюнча иш-чараларды жүргүзүү;

23) жаратылыш жана техногендик мүнөздөгү мүмкүн болгон өзгөчө кырдаалдардан калк жана аймактар үчүн тобокелдикти баалоо боюнча изилдөөлөрдү жүзөгө ашыруу;

24) өзгөчө кырдаалдарга мониторинг жүргүзүү жана аны божомолдоо;

25) Кыргыз Республикасынын Кырсыктын тобокелдигин азайтуу боюнча улуттук платформанын алкагында кырсыктардын тобокелдигин азайтуу боюнча иш-чараларга бардык кызыкдар тараптарды тартууну уюштуруу;

26) калкты жана аймактарды өзгөчө кырдаалдардан коргоо максатында башка иш-чараларды жүргүзүү.

3. Тынчтык убагында Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумунун төмөнкүдөй иштөө режими белгиленет:

1) күндөлүк иш режими - нормалдуу өндүрүштүк, радиациялык, химиялык, биологиялык (бактериологиялык), сейсмикалык жана гидрометеорологиялык кырдаалда;

2) күчөтүлгөн даярдык режими - өндүрүштүк, радиациялык, химиялык, биологиялык (бактериологиялык), сейсмикалык жана гидрометеорологиялык кырдаал начарлаганда же өзгөчө кырдаалдын келип чыгуу мүмкүндүгү тууралуу божомол алынганда;

3) өзгөчө кырдаал режими - өзгөчө кырдаал пайда болгондо жана анын кесепеттерин жоюу учурунда.

Жарандык коргонуунун тынчтык жана согуш мезгилиндеги иштөө режимин киргизүү тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

6-берене. Жарандык коргонуунун байкоо жана лабораториялык контролдоо тармагы

Айлана-чөйрөнүн (ачык көлмөлөрдүн, абанын, кыртыштын жана өсүмдүктөрдүн), тамак-аш азыктарынын, тамак-аш чийки заттарынын, жем-чөптөрдүн жана суунун радиоактивдүү, ууландыруучу жана күчтүү таасир этүүчү уу заттар, биологиялык (бактериологиялык) жана башка заттар менен булганышына байкоо жана лабораториялык контролдоо үчүн, ошондой эле эпидемиялардын, эпизоотиялардын, эпифитотиялардын жана башка жугуштуу оорулардын келип чыгышын контролдоо үчүн Жарандык коргонуунун байкоо жана лабораториялык контролдоо тармагы түзүлөт.

Жарандык коргонуунун байкоо жана лабораториялык контролдоо тармагынын курамына гигиеналык жана эпидемиологиялык борборлор, ветеринардык лабораториялар жана станциялар, агрохимиялык лабораториялар, айлана-чөйрөнү аналитикалык контролдоо боюнча лабораториялар, радиациялык жана химиялык байкоо посттору, ошондой эле объект лабораториялары жана башка уюмдар кирет.

Жарандык коргонуунун байкоо жана лабораториялык контролдоо тармагын түзүү жана анын иш тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

2-глава. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктары, министрликтердин, мамлекеттик комитеттердин жана администрациялык ведомстволордун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн областтардагы ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдардын милдеттери, калктын Жарандык коргонуу жаатындагы укуктары жана милдеттери

7-берене. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктары

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү:

1) Жарандык коргонуу жаатындагы мамлекеттик бирдиктүү саясатты аныктайт;

2) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мамлекеттик программаларын ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын [Конституциясынын](#), мыйзамдарынын, Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыктарынын, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин токтомдорунун негизинде жана аларды аткаруу үчүн Жарандык коргонуу жаатындагы концепцияларды, стратегияларды жана программаларды бекитет;

3) Жарандык коргонуу жаатында илимий изилдөөлөрдү иштеп чыгууну жана жүргүзүүнү, атайын программаларды аткарууну уюштурат;

4) Жарандык коргонуу кызматтарынын тизмегин аныктайт жана алардын милдеттерин, иш-милдеттерин, иш тартибин, Жарандык коргонуу жаатында аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарынын жана уюмдардын укуктарын жана милдеттерин аныктайт, Жарандык коргонуунун республикалык кызматтарын түзүү жөнүндө чечим кабыл алат;

5) Жарандык коргонуунун муктаждыктары үчүн мамлекеттик финансылык жана материалдык резервдерди түзүүнү камсыз кылат, ошондой эле аларды пайдалануу тартибин аныктайт;

6) республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен Жарандык коргонуунун кечиктирилгис иш-чараларын каржылоо маселелерин чечет;

7) ири масштабдуу өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин жоюуга жетекчилик кылуу жөнүндө жана алар келип чыккан учурда мамлекеттик жардам көрсөтүү жөнүндө чечим кабыл алат;

8) аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, уюмдардын жана Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын ортосунда Жарандык коргонуу жаатындагы маалыматтарды топтоо жана алмашуу тартибин аныктайт;

9) Жарандык коргонуу түзүлүштөрүн түзүү жана иш тартибин аныктайт;

10) өзгөчө жана кризистик кырдаалдарда аялдарга жана балдарга карата зомбулук тобокелдиктерин азайтуу боюнча мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, ошондой эле башка уюмдардын жана жарандардын өз ара аракеттенүү тартибин аныктайт;

11) аймактардын анда жашап жаткан калктын санына жана өлкөнүн экономикасында олуттуу роль ойногон же калктын коопсуздугуна таасирин тийгизген уюмдардын, ошондой эле мамлекеттин экономикасындагы ролуна же калктын коопсуздугуна тийгизген таасирине жараша, Жарандык коргонуу боюнча категориялардагы уюмдардын бар болуусуна жараша Жарандык коргонуу боюнча топторго киргизүү тизмегин жана тартибин аныктайт;

12) калкты, материалдык жана маданий баалуулуктарды коопсуз райондорго эвакуациялоо жана көчүрүү тартибин аныктайт;

13) Жарандык коргонуу жаатындагы маселелерге калкты үйрөтүү тартибин аныктайт;

14) Жарандык коргонуунун коргоо курулмаларын жана башка объекттерин куруу тартибин, ошондой эле Жарандык коргонуу максатында материалдык-техникалык, азык-түлүк, медициналык жана башка каражаттардын запастарын топтоо, сактоо жана пайдалануу тартибин аныктайт;

15) Жарандык коргонууну даярдыкка келтирүү тартибин аныктайт;

16) өзгөчө кырдаалдардын классификациясын жана аларды баалоо критерийлерин белгилейт;

17) Жарандык коргонуу аскерлеринин аскер кызматчыларынын штаттык санын жана Жарандык коргонуу аскерлери жөнүндө жобону бекитет;

18) өзгөчө кырдаалдардан тобокелдиктерди жана зыянды баалоо тартибин аныктайт;

19) өзгөчө кырдаалдарга комплекстүү мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо тутумун түзүү жана иштөө тартибин аныктайт;

20) авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүүгө чыгымдарды компенсациялоо тартибин аныктайт;

21) Жарандык коргонуу жаатында мамлекеттик экспертизаны, контролду жана көзөмөлдү жүзөгө ашыруу тартибин белгилейт;

22) Жарандык коргонуу жаатында эскертүүлөрдү берүү тартиби жөнүндө жобону бекитет;

23) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык Жарандык коргонуу жаатындагы башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат.

8-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын ыйгарым укуктары

1. Ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган аскердик мекеме болуп саналат жана аскер кызматчылары, мамлекеттик кызматчылар, кызматчылар (мындан ары - Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын кызматкерлер) жана тейлөөчү кенже персонал менен комплекттелет.

2. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын кызматкерлери символикасы жана айырмалоо белгилери бар атайын жана ведомстволук форма менен камсыз кылынат. Атайын техника Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилүүчү символика жана атайын сигналдар менен жабдылат.

3. Дайыма даярдыктагы күчтөр болуп Жарандык коргонуунун аскерлери жана Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын бөлүмдөрү саналат.

4. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган:

1) Жарандык коргонуу жаатындагы бирдиктүү мамлекеттик саясатты ишке ашырууга катышат;

2) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чечими боюнча Жарандык коргонууну уюштуруу жана жүргүзүү боюнча чараларды жүзөгө ашырат;

3) министрликтер, мамлекеттик комитеттер жана администрациялык ведомстволор, жергиликтүү мамлекеттик администрациялар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана менчигинин түрүнө карабастан уюмдар тарабынан аткарууга милдеттүү болуп саналган Жарандык коргонуу жаатындагы жазма буйруктарды жана көрсөтмөлөрдү берет;

4) Жарандык коргонуу жаатында берилген жазма буйруктарды жана көрсөтмөлөрдү аткарбоо фактысы боюнча күнөөлүү жеке жана юридикалык жактарды Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке тартуу жөнүндө тиешелүү органдарга кабарлайт;

5) Жарандык коргонуу жаатында, ошондой эле өзгөчө кырдаалдар учурунда Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын, ченемдерди, эрежелерди жана стандарттарды бузгандыгы үчүн кызмат адамдарын жоопкерчиликке тартуу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жана укук коргоо органдарына сунуш киргизет;

6) Жарандык коргонуу жаатында бардык деңгээлдеги мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, уюмдардын ишин мамлекеттик башкарууну жана координациялоону жүзөгө ашырат;

7) Жарандык коргонуу жаатындагы маалыматтарды чогултууну жана иштеп чыгууну, ошондой эле аларды алмашууну белгиленген тартипте жүзөгө ашырат;

8) Жарандык коргонуу жаатында Жарандык коргонуунун башкаруу органдарын, күчтөрүн, уюмдарды жана калкты даярдоону жана кайра даярдоону уюштурат жана координациялайт;

9) өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кырсыктын тобокелдигин азайтуу боюнча иш-чараларды координациялайт жана жүргүзөт;

10) Жарандык коргонуу жаатындагы концепцияларды, стратегияларды, максаттуу программаларды иштеп чыгууну жана ишке ашырууну уюштурат;

11) калкты жана аймактарды коргоо боюнча атайын превентивдүү иш-чараларды, авариялык-калыбына келтирүү жумуштарын жана башка иш-чараларды жүргүзөт;

12) жеке коргонуу каражаттарын, химиялык жана дозиметриялык контролдоо приборлорун түзөт жана урунат;

13) жаратылыш, техногендик жана башка коркунучтарга комплекстүү мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо тутумунун иштөөсүн уюштурат;

14) калктын жашоо-тиричилигин, ошондой эле эл аралык уюмдардын жана Кыргыз Республикасынын аймагында Кырсыктын тобокелдигин азайтуу боюнча улуттук платформанын катышуучуларынын ишин координациялайт жана камсыз кылат;

15) Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын кызматкерлерин социалдык жактан коргоону жана камсыздандырууну мыйзамдарга ылайык камсыз кылат;

16) өзгөчө жана кризистик кырдаалдарда Кыргыз Республикасынын Бирдиктүү маалыматтык-башкаруу тутумун, өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу коркунучу же келип чыгышы жөнүндө кабарлоо тутумун түзөт жана туруктуу даярдыкта кармайт.

5. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу органдын билим берүү уюмдары Жарандык коргонуу жаатындагы адистерди окутуу, даярдоо жана кайра даярдоо максатында түзүлөт.

6. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу органдын билим берүү уюмдарынын башкы милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

1) Жарандык коргонуу жаатындагы адистерди окутуу, даярдоо жана кайра даярдоо;

2) Жарандык коргонуу жаатындагы адистердин кесиптик жактан өсүшү жана квалификациясын жогорулатуу үчүн шарттарды түзүү;

3) Жарандык коргонуу жаатындагы ишти өркүндөтүүнүн актуалдуу көйгөйлөрү боюнча изилдөөлөрдү жүргүзүү.

7. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жана анын аймактык органдарынын ыйгарым укуктары, укуктары жана милдеттери, алар Жарандык коргонуу жаатындагы ченемдик жөнгө салууну, ошондой эле атайын, уруксат берүүчү, көзөмөлдөөчү жана контролдоочу иш-милдеттерди жүзөгө ашыруу тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилүүчү ушул орган жөнүндө Жобо менен аныкталат.

9-берене. Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана администрациялык ведомстволорунун Жарандык коргонуу жаатындагы милдеттери

1. Кыргыз Республикасынын министрликтери, мамлекеттик комитеттери жана администрациялык ведомстволору Жарандык коргонуу жаатындагы маселелерди чечүү үчүн өздөрүнө бөлүнгөн акча каражаттарынын жана штаттык сандын чегинде бөлүмдөрдү (адистерди) түзөт.

2. Кыргыз Республикасынын министрликтери, мамлекеттик комитеттери жана администрациялык ведомстволору:

1) тынчтык жана согуш мезгилине карата Жарандык коргонуу планын иштеп чыгат жана ишке ашырат, аларды Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашат;

2) бардык деңгээлдерде жана бардык түзүмдүк бөлүмдөрдө Жарандык коргонуу боюнча комиссияларды түзөт, алардын курамын, милдеттерин аныктайт жана алардын ишин координациялайт;

3) тынчтык жана согуш мезгилинде Жарандык коргонууну жүргүзүү үчүн керектүү күчтөрдү жана каражаттарды даярдоону, өзгөчө кырдаалдар коркунучунда жана келип чыккан учурда Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен өз ара аракетте кызматкерлерди аракеттенүү эрежелерине үйрөтүүнү жүзөгө ашырат;

4) өзгөчө кырдаалдарда тармактардын иштөөсүнүн туруктуулугун жогорулатуу боюнча уюштуруучу жана инженердик-техникалык иш-чараларды иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат;

5) радиациялык, химиялык, медициналык-биологиялык, жарылуу, өрт, экологиялык коопсуздукту, суудагы коопсуздукту камсыз кылуу боюнча иш-чараларды иштеп чыгууну жана жүзөгө ашырууну, ошондой эле Жарандык коргонуунун инженердик-техникалык иш-чараларын аткарууда өндүрүштүк жана социалдык багыттагы объекттерди долбоорлоодо, курууда жана пайдаланууда ченемдерди жана эрежелерди сактоону камсыз кылат;

6) өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана өзгөчө кырдаалдарда авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүү боюнча чараларды республикалык бюджеттин жана жеке каражаттардын эсебинен каржылоону алдын ала караштырат;

7) тынчтык жана согуш мезгилинде экономиканын туруктуу иштөөсү жана калкты коргоо үчүн зарыл болгон объекттерди сактоого багытталган чараларды жүзөгө ашырат;

8) Жарандык коргонуунун башкаруусунун техникалык тутумдарын түзөт жана дайыма даярдыкта кармайт;

9) Жарандык коргонуу максатында тынчтык мезгилде алардын тизмеги Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленүүчү материалдык-техникалык, азык-түлүк, медициналык жана жеке коргонуу каражаттарынын запастарын түзөт жана кармайт;

10) тармактык чөйрөдө жаратылыш жана техногендик процесстерге мониторинг жүргүзүү, аларды божомолдоо боюнча ишти жүзөгө ашырат;

11) ведомствого караштуу объекттерде келип чыккан өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу боюнча чараларды көрөт;

12) өзгөчө кырдаалдарда уюмдардын кызматкерлерин коргоо, уюмдардын иштөө коопсуздугун жана туруктуулугун жогорулатуу маселелерин чечүүдө усулдук колдонмону жүзөгө ашырат;

13) өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана жоюу, уюмдардын кызматкерлерин жана калкты коргоо маселелери боюнча тармактык талаптарды, ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгат жана уюмдарга жеткирет.

10-берене. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн областтардагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүктөрүнүн, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын Жарандык коргонуу жаатындагы милдеттери

1. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн областтардагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүктөрү жана жергиликтүү мамлекеттик администрациялар:

1) Жарандык коргонуу боюнча комиссияларды түзөт жана алардын ишин координациялайт;

2) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык Жарандык коргонуу жаатындагы чечимдерди кабыл алат;

3) тынчтык жана согуш мезгилине Жарандык коргонуу пландарын иштеп чыгат жана ишке ашырат жана аларды Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашат;

4) Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен өз ара аракетте ведомствого караштуу аймакта кырсыктын тобокелдигине мониторинг жүргүзүү, божомолдоо, баалоо жана өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу боюнча иш-чараларды жүргүзөт;

5) кооптуу жаратылыш процесстеринин зоналарында жер участкаларын бөлүп берүүнүн алдын алуу максатында турак үйлөрдү, администрациялык жана өндүрүштүк имараттарды жана курулмаларды курууга жер участкаларын бөлүп берүү жөнүндө чечимди Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашат;

6) Жарандык коргонууну жүргүзүү үчүн зарыл болгон күчтөрдү жана каражаттарды даярдоону жана даярдыкта кармап турууну жүзөгө ашырат;

7) Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен өз ара аракетте калкты коргонуу ыкмаларына жана өзгөчө кырдаалдардагы аракеттерге үйрөтүүнү уюштурат;

8) өзгөчө кырдаалдар коркунучунда жана ал келип чыкканда эвакуациялоо иш-чараларын жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алат жана аларды өткөрүүнү уюштурат;

9) Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жазма буйруктарын жана көрсөтмөлөрүн аткарууну камсыз кылат;

10) түпкүлүгү кооптуу участкалардон калкты көчүрүү боюнча комплекстүү чараларды күн мурунтан көрөт;

11) өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу коркунучу же келип чыгышы жөнүндө калкка өз убагында кабарлоону камсыз кылат;

12) ведомствого караштуу объекттерде жана аймактарда келип чыккан өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу боюнча чараларды көрөт;

13) тынчтык мезгилде материалдык-техникалык, азык-түлүк, медициналык, жеке жана жамааттык коргонуу каражаттарынын запастарын түзүү жана даярдыкта кармоо үчүн жыл сайын республикалык бюджетте финансылык каражаттарды караштырат.

2. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын милдеттери:

1) Жарандык коргонуу боюнча комиссияларды түзөт жана алардын ишин координациялайт;

2) Жарандык коргонууну уюштуруу жана жүргүзүү боюнча жооптуу кызматкерлерди дайындайт;

3) өз компетенцияларынын чектеринде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык Жарандык коргонуу жаатындагы чечимдерди кабыл алат;

4) Жарандык коргонуу пландарын иштеп чыгат жана ишке ашырат, аларды Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашат;

5) ведомствого караштуу аймакта кырсыктардын тобокелдиктерин божомолдоо, баалоо жана өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу боюнча иш-чараларды жүргүзөт;

6) кооптуу жаратылыш процесстер зонасында жер участкакторунун бөлүп берилишинин алдын алуу максатында турак үйлөрдү, администрациялык жана өндүрүштүк имараттарды жана курулмаларды курууга жер участкакторун бөлүп берүү жөнүндө чечимдерди Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашат;

7) Жарандык коргонууну жүргүзүү үчүн зарыл күчтөрдү жана каражаттарды даярдоону жана даярдыкта кармоону жүзөгө ашырат;

8) Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен өз ара аракетте калкка өзгөчө кырдаалдарда коргоо жана аракеттенүү ыкмаларын маалымдоону жана үйрөтүүнү жүзөгө ашырат;

9) өзгөчө кырдаалдар коркунучунда жана ал келип чыкканда эвакуациялоо иш-чараларын жүргүзүү жөнүндө чечим кабыл алат жана алардын аткарылышын уюштурат;

10) калкты түпкүлүгү кооптуу участкактордон көчүрүү боюнча комплекстүү чараларды күн мурунтан көрөт;

11) өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу коркунучу жөнүндө же келип чыгышы жөнүндө калкка өз убагында кабарлоону Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен биргеликте камсыз кылат;

12) ведомствого караштуу объекттерде жана аймактарда келип чыккан өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу боюнча чараларды көрөт;

13) Жарандык коргонуу боюнча иш-чараларды жүргүзүүгө финансылык каражаттарды жергиликтүү бюджетте караштырат жана бөлүп берет;

14) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык өздөрүнүн ыйгарым укуктарынын чектеринде Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жазма буйруктарын жана көрсөтмөлөрүн аткарууну камсыз кылат.

11-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы уюмдардын милдеттери

Уюмдар өздөрүнүн объекттеринде:

1) өзүнүн штатында Жарандык коргонуу боюнча адистин кызмат ордун кармайт;

2) Жарандык коргонуу түзүлүштөрүн жана аларды Жарандык коргонуу иш-чараларын жүргүзүүгө даярдыкта кармап турат;

3) тынчтык жана согуш мезгилинде Жарандык коргонуу пландарын иштеп чыгат жана ишке ашырат;

4) түпкүлүгү кооптуу объекттерде кырсыктарга мониторинг жүргүзүү, аларды божомолдоо жана тобокелдигине баа берүү боюнча иш-чараларды жүргүзөт;

5) тынчтык жана согуш мезгилинде өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу, уюмдун туруктуу иштеши боюнча иш-чараларды жүргүзөт;

6) тынчтык жана согуш мезгилинде өзгөчө кырдаалдар келип чыккан учурда ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен өз ара аракетте өзүнүн кызматчыларына коргонуу ыкмаларын үйрөтүүнү жүзөгө ашырат;

7) өзгөчө кырдаал келип чыккан учурга карата кабарлоо тутумун түзөт жана алардын туруктуу иштешин камсыз кылат;

8) материалдык-техникалык, азык-түлүк, медициналык, жеке жана жамааттык коргонуу каражаттарынын запастарын түзөт;

9) түпкүлүгү кооптуу объекттерде өзгөчө кырдаалдын жайылуусунун эсептик зонасында жашаган персоналды жана калкты жеке коргонуу каражаттары менен камсыз кылат;

10) өзгөчө кырдаал коркунучу жана анын келип чыгышы тууралуу Жарандык коргонуунун башкаруу органдарына жана калкка токтоосуз маалымдайт;

11) өзүнүн объекттеринин аймагында өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу боюнча чараларды көрөт;

12) зарыл болгон учурда Жарандык коргонуунун башкаруу органынын чечими боюнча өзүнүн менчигинде болгон транспорт каражаттарын, шаймандарды жана жабдууларды калкты жана аймакты өзгөчө кырдаалдардан коргоо боюнча милдеттерди аткаруу үчүн берет.

12-берене. Кыргыз Республикасынын калкынын Жарандык коргонуу жаатындагы укуктары жана милдеттери

1. Кыргыз Республикасынын калкы төмөнкүдөй укуктарга ээ:

1) өзгөчө кырдаал келип чыккан учурда өмүрүн, саламаттыгын жана жеке мүлкүн сактоого;

2) өзгөчө кырдаалдар зоналарында жүргөн учурда акысыз медициналык тейленүүгө жана дарыланууга;

3) жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдардын Жарандык коргонуу иш-чараларын аткарууга багытталган мүлкүн пайдаланууга;

4) ыктыярдуу (коомдук) куткаруучу түзүлүштөрүнүн курамына кирүүгө;

5) Кыргыз Республикасынын аймагындагы белгилүү бир жерлерде калктын кабылышы мүмкүн болгон тобокелдиктер жана зарыл коопсуздук чаралары жөнүндө маалымдалууга;

6) Жарандык коргонуу иш-чараларына катышууга.

2. Өзгөчө кырдаалдын кесепеттерин жоюуга түздөн-түз катышкан калкка өзгөчө кырдаал зоналарындагы жумуштары үчүн компенсацияларды жана жеңилдиктерди алууга белгиленген тартипте укук берилет.

Кыргыз Республикасынын калкына компенсацияларды жана жеңилдиктерди берүү тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленет.

3. Кыргыз Республикасынын калкы төмөнкүлөргө милдеттүү:

1) өзгөчө кырдаал коркунучунун учурунда өзүнүн коопсуздугун камсыз кылуу боюнча күн мурунтан чара көрүүгө;

2) күндөлүк иште коопсуздук чараларын сактоого, өзгөчө кырдаалдын келип чыгышына алып келүүчү бузууларга жол бербөөгө;

3) калкты жана аймактарды өзгөчө кырдаалдан коргоо ыкмаларын, алгачкы медициналык жардам көрсөтүү ыктарын, коргонуунун жамааттык жана жеке каражаттарын пайдалануу эрежелерин үйрөнүүгө;

4) өзгөчө кырдаалдардын алдын алууда жана кесепеттерин жоюуда мамлекеттик бийлик органдарына жана уюмдарга көмөк көрсөтүүгө;

5) Жарандык коргонуунун тиешелүү башкаруу органдарына өзгөчө кырдаалдардын коркунучу же келип чыгышы тууралуу маалымдоого.

3-глава. Жарандык коргонуунун башкаруу органдары, Жарандык коргонуу боюнча комиссиялар, Жарандык коргонуу кызматтары

13-берене. Жарандык коргонуунун башкаруу органдары

1. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутуму үч: республикалык, аймактык жана объекттик деңгээлден турат.

2. Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумуна жетекчилик кылуу төмөнкүдөй жүзөгө ашырат:

1) республикалык деңгээлде - Кыргыз Республикасынын Премьер-министри - Кыргыз Республикасынын Жарандык коргоосунун начальниги. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жетекчиси Кыргыз Республикасынын Жарандык коргоосунун начальнигинин орун басары болуп саналат;

2) аймактык деңгээлде - Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн облустардагы ыйгарым укуктуу өкүлдөрү, Бишкек жана Ош шаарларынын мэрлери, мамлекеттик администрациялардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын башчылары - өз аймактарындагы Жарандык коргонуунун начальниктери. Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын тиешелүү аймактык бөлүмдөрүнүн жетекчилери аймактык деңгээлдеги Жарандык коргонуунун начальниктеринин орун басарлары болуп саналат;

3) объекттик деңгээлде - уюмдардын жетекчилери - Жарандык коргонуунун начальниктери;

4) тармактык чакан тутумдарда - аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарынын жетекчилери - Жарандык коргонуунун начальниктери.

3. Жарандык коргонуунун башкаруу органдары болуп төмөнкүлөр саналат:

1) республикалык деңгээлде - Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган, ошондой эле аткаруу бийлигинин борбордук органдарынын Жарандык коргонуу бөлүмдөрү (кызматкерлери);

2) аймактык деңгээлде - Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмдөрү, ошондой эле областтардагы, шаарлардагы аткаруу бийлигинин жергиликтүү органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын Жарандык коргонуу бөлүмдөрү (кызматкерлери);

3) объекттик деңгээлде (уюмдарда) - уюмдун жетекчисине түздөн-түз баш ийген, Жарандык коргонуу жаатындагы милдеттерди чечүүгө атайын ыйгарым укуктуу түзүмдүк бөлүмдөр (айрым кызматкерлер).

Жарандык коргонуунун тармактык тутумчаларында ушул сыяктуу башкаруу органдары менчигинин түрүнө карабастан жетекчинин чечими менен түзүлөт.

14-берене. Жарандык коргонуу боюнча комиссиялар

1. Тиешелүү деңгээлдеги, тармактагы жана объекттердеги Жарандык коргонуу боюнча комиссиялар Жарандык коргонуунун туруктуу иштөөчү координациялык органы болуп саналат.

Жарандык коргонуу боюнча комиссия өзүнүн ишин тиешелүү аймакта жайгашкан уюмдардын администрациялары, коомдук уюмдар же алардын калктын, экономиканын, айлана-чөйрөнүн коопсуздугу жаатындагы түзүмдөрү менен тыгыз өз ара аракеттенүү принцибинде курат.

2. Жарандык коргонуу боюнча комиссиянын өзүнүн компетенциясына кирген маселелер боюнча чечимдери ведомстволук тиешелүүлүгүнө жана менчигинин уюштуруу-укуктук формасына карабастан бардык ведомстволук же тиешелүү аймакта жайгашкан уюмдар, ошондой эле тиешелүү аймакта жашаган калк тарабынан аткарылууга милдеттүү.

3. Жарандык коргонуу боюнча комиссиянын түзүмү жана курамы, анын иш милдеттери ага жүктөлүүчү милдеттерди, мамлекеттик органдын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жана уюмдун штаттык санын эске алуу менен, ошондой эле тиешелүү аймакта жайгашкан түпкүлүгү кооптуу объекттердин санына, өзгөчө кырдаалдардын келип чыгуу тобокелдигине жана алардын мүмкүн болуучу кесепеттерине жана башка өзгөчөлүктөрүнө жараша белгиленет.

Жарандык коргонуу боюнча комиссиялар жөнүндө типтүү жобо Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленет.

15-берене. Жарандык коргонуу кызматтары

1. Тынчтык жана согуш мезгилдеринде Жарандык коргонуу боюнча иш-чараларды аткаруу үчүн Жарандык коргонуунун республикалык, облустук, райондук жана шаардык кызматтары түзүлөт.

2. Жарандык коргонуу кызматтары төмөнкүлөргө арналган:

1) Жарандык коргонуунун инженердик-техникалык, медициналык жана башка атайын иш-чараларын аткарууга;

2) өздөрүнүн күчтөрүн жана каражаттарын даярдоого;

3) авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис иштерди жүргүзүүдө Жарандык коргонуунун башкаруу органдарынын жана күчтөрүнүн аракетин камсыз кылууга;

4) Жарандык коргонуу боюнча комиссиянын чечимине ылайык атайын тапшырмаларды аткарууга.

3. Жарандык коргонуу кызматтарын түзүү жөнүндө чечимдер, алардын тизмеги жана алар жөнүндө жоболор тиешелүү деңгээлдерде өздөрүнүн ыйгарым укуктарына ылайык Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, мамлекеттик органдар, жергиликтүү мамлекеттик администрациялар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана уюмдардын жетекчилери тарабынан кабыл алынат.

4-глава. Жарандык коргонуу күчтөрү

16-берене. Жарандык коргонуу күчтөрү

1. Жарандык коргонуу аскерлери жана бөлүмдөрү көп тармактуу, жогорку натыйжалуу, оптималдуу сандагы, куткаруучу күчтөрдүн уюштуруучу өзөгүн түзүүчү куткаруучу тутум болуп саналат.

2. Жарандык коргонуу аскерлеринин жана бөлүмдөрүнүн милдеттери:

1) Жарандык коргонуу аскерлерин жана бөлүмдөрүн өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу, чара көрүү жана кесепеттерин жоюу боюнча милдеттерди аткарууга дайыма даярдыкта кармоо;

2) Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Генералдык штабы менен өз ара аракетте согуш мезгилине карата даярдык жана жайгаштыруу боюнча мобилизациялык иш-чараларды уюштуруу жана жүргүзүү;

3) кесипкөй жана ыктыярдуу куткаруучу түзүлүштөрдү түзүү, даярдоо;

4) тынчтык жана согуш мезгилинде авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды кеңитип түзүүгө жана жүргүзүүгө арналган курал-жаракты, техниканы, башка материалдык-техникалык каражаттарды топтоо, жайгаштыруу, сактоо жана өз убагында жаңылоо;

5) өзгөчө кырдаал зоналарында жана аларга алып баруучу багыттарда чалгындоонун ар кандай түрлөрүн жүргүзүү;

6) Кыргыз Республикасынын аймагында, ошондой эле Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдерине ылайык чет мамлекеттердин

аймактарында ар кандай мүнөздөгү өзгөчө кырдаалдарды чектөө жана кесепеттерин жоюу боюнча алдын алуучу, авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүү;

7) жабыр тарткан калкты биринчи кезектеги жашоо-тиричилик каражаттары менен камсыз кылууга катышуу;

8) ведомстволук, ыктыярдуу өрт өчүрүүчү, тоо, суу кырсыктарынан куткаруучу түзүлүштөрдү, ошондой эле авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарга тартылуучу башка күчтөрдү жана каражаттарды ыкчам башкаруу;

9) мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана уюмдар менен авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүүгө алардын күчтөрүн жана каражаттарын тартуу жагынан өз ара аракеттенүү;

10) авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүү жаатында илимий-изилдөөчү жана тажрыйба-конструктордук иштерди жүзөгө ашыруу;

11) Жарандык коргонуу аскерлеринин жана бөлүмдөрүнүн кадрларын даярдоону жана кайра даярдоону уюштуруу жана жүзөгө ашыруу, алардын квалификациясын жана кесиптик чеберчилигин жогорулатуу, окуу процессинин программалык-усулдук камсыз кылышын жүзөгө ашыруу;

12) Жарандык коргонуу аскерлеринин жана бөлүмдөрүнүн аскердик жана атайын даярдыгын өркүндөтүүгө багытталган эл аралык машыгууларга, мелдештерге, жыйындарга, семинарларга жана башка иш-чараларга катышуу;

13) ушул Мыйзамдын 5-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган Жарандык коргонуу жаатындагы башка милдеттерди аткаруу.

3. Жарандык коргонуу аскерлеринин согуш мезгилиндеги ишинин өзгөчөлүктөрү:

1) бөлүктөрдү жана бирикмелерди согуш мезгилиндеги штат боюнча кайра мобилизациялоо жана кеңитип түзүү;

2) согуш аракеттерин жүргүзүүнүн натыйжасында келип чыккан кыйроо очокторуна жана өзгөчө кырдаал зоналарына Жарандык коргонуу күчтөрүн киргизүүнү камсыз кылуу;

3) Жарандык коргонуу күчтөрү жүрүүчү багыттарда жана өзгөчө кырдаал зоналарында чалгындоонун ар кандай түрлөрүн жүргүзүү;

4) калктын жашоо-тиричилигин камсыз кылуучу объекттерди калыбына келтирүү боюнча жумуштарды жүргүзүүгө катышуу, аэродромдорду, жолдорду, өткөөлдөрдү жана ооруктун инфратүзүмүнүн башка маанилүү элементтерин калыбына келтирүүгө байланышкан аймактык коргоонун айрым милдеттерин аткаруу;

5) курман болгондорду көмүү боюнча иш-чараларды жүргүзүү.

4. Согуш аракеттери жүргүзүлүп жаткан убакта Жарандык коргонуу аскерлеринин өздүк курамы Жарандык коргонууну жүргүзүү милдеттери менен байланышпаган кандайдыр бир аскердик милдеттерди аткарууга тартылбайт. Жарандык, аймактык жана жергиликтүү коргоо милдеттерин кошпогондо, Жарандык коргонуу аскерлери жана аларда кызмат өтөп жүргөн аскер кызматчылары согуш аракеттерине катышпайт жана кандайдыр бир милдеттерди аткарбайт.

5. Жарандык коргонуу аскерлеринин бөлүктөрүнүн жана бөлүмдөрүнүн штаттык-уюштуруу түзүмү Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилеген сандын

чегинде Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жетекчиси тарабынан бекитилет.

17-берене. Жарандык коргонуунун түзүлүштөрү

1. Базасында Жарандык коргонуу түзүлүштөрү түзүлүүчү уюмдардын тизмегин Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмү аныктайт жана Жарандык коргонуунун тиешелүү начальниги бекитет.

2. Жарандык коргонуу түзүлүштөрүнө Кыргыз Республикасынын төмөнкүдөй жарандары кире алат:

1) 18 жаштан 60 жашка чейинки курактагы эркектер;

2) мобилизациялык тапшырмасы бар аскерге милдеттүүлөрдү, I, II же III топтогу майыптарды (ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарды), кош бойлуу аялдарды, 8 жашка чейинки балдары бар аялдарды, ошондой эле орто же жогорку медициналык билимдүү, 3 жашка чейинки балдары бар аялдарды кошпогондо, 18 жаштан 55 жашка чейинки курактагы аялдар.

5-глава. Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу

18-берене. Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепеттерин жоюу

1. Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу боюнча иш-чаралар алардын келип чыгуу тобокелдиктерин жана алардын ыктымалдуу чыгымын эске алуу менен күн мурунтан жүргүзүлөт. Зарыл болгон учурда калк коопсуз аймактарга эвакуацияланат жана/же көчүрүлөт.

Калкты эвакуациялоо жана/же көчүрүү боюнча иш-чараларды жүргүзүү тартибин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктайт.

2. Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу боюнча иш-чараларды пландоо жана жүзөгө ашыруу мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана менчигинин түрүнө карабастан уюмдардын башкаруу органдарына жана күчтөрүнө алардын Жарандык коргонуу жаатындагы иш-милдеттерине, тапшырмаларына, ыйгарым укуктарына жана милдеттерине ылайык жүктөлөт.

Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу боюнча иш-чараларды координациялоону Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган жүзөгө ашырат.

3. Өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин жоюуга жетекчилик кылуу өзгөчө кырдаалдын кимдин аймагында болгондугуна жана анын оордугунун даражасына, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилеген өзгөчө кырдаалдын классификациясына жараша мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана менчигинин түрүнө карабастан уюмдардын жетекчилерине жүктөлөт.

Республикалык жана чек ара аралык өзгөчө кырдаалдын кесепеттерин жоюу учурунда жетекчилик кылууну Жарандык коргонуу жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын жетекчиси өзүнө алат.

Өзгөчө кырдаалдын кесепеттерин жоюу боюнча иштердин жетекчиси өзүнүн буйругу менен өзгөчө кырдаалдын зонасынын чектерин, авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүүнүн, өзгөчө кырдаалдын кесепеттерин жоюу, ошондой эле зарыл болгон учурда калкты коопсуз аймактарга эвакуациялоо жана/же көчүрүү боюнча аракеттердин тартибин белгилейт.

Эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкасы каралбаса, өзгөчө кырдаалдын кесепеттерин жоюу боюнча жумуштардын жетекчисинин чечимдерин өзгөчө кырдаал зонасында жүргөн бардык жарандар жана уюмдар аткарууга милдеттүү.

4. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлигинин бардык органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, калкы жана мекемелери өзгөчө кырдаал зонасына күчтөрдү жана каражаттарды, гуманитардык жардамды тоскоолдуксуз өткөрүүгө жана ар тараптуу көмөк көрсөтүүгө милдеттүү.

5. Авариялык-куткаруучу жана башка кечиктирилгис жумуштарды жүргүзүүгө тартуу жана чыгымдарды компенсациялоо тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

6-глава. Жарандык коргонуу жаатындагы мамлекеттик экспертиза, көзөмөл жана контроль

19-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы мамлекеттик экспертиза, көзөмөл жана контроль

Жарандык коргонуу жаатындагы мамлекеттик экспертиза, көзөмөл жана контроль Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ыпайык Жарандык коргонуунун мамлекеттик тутумуна жүктөлгөн милдеттерге ылайык мамлекеттик органдар тарабынан жүргүзүлөт.

7-глава. Жарандык коргонуу жаатындагы эл аралык кызматташуу жана эл аралык келишимдер

20-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы эл аралык кызматташуу жана эл аралык келишимдер

Кыргыз Республикасынын башка мамлекеттер жана эл аралык уюмдар менен Жарандык коргонуу жаатында эл аралык кызматташуусу мамлекеттик органдар тарабынан Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдерине ылайык жүзөгө ашырылат.

8-глава. Жарандык коргонуу жаатындагы иш-чараларды каржылоо

21-берене. Жарандык коргонуу жаатындагы иш-чараларды каржылоо

1. Жарандык коргонуу жаатындагы иш-чаралар Кыргыз Республикасынын бюджеттик мыйзамдарына ылайык, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган башка булактардан каржыланат.

2. Жарандык коргонуу жаатындагы иш-чараларды жүргүзүүгө чыгымдар республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктаган тартипте орду толтурулат.

Жарандык коргонуу жаатындагы иш-чараларды каржылоо мамлекеттик органдардын, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджеттеринде жыл сайын бекитилүүчү бюджеттин каражаттарынын чегинде каралат.

22-берене. Өзгөчө кырдаалдарды жоюу үчүн каржылык жана материалдык резервдерди түзүү жана пайдалануу

Каржылык жана материалдык резервдерди түзүү, пайдалануу жана ордун толтуруу тартиби Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ченемдик укуктук актылары менен аныкталат.

23-берене. Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу жаатындагы мыйзамдарын бузгандык үчүн жоопкерчилик

Кыргыз Республикасынын кызмат адамдарынын жана калкынын Жарандык коргонуу жаатындагы милдеттерди аткарбагандыгы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке алып келет.

24-берене. Корутунду жоболор

1. Ушул Мыйзам расмий жарыяланган күндөн тартып он күн өткөндөн кийин күчүнө кирет.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү алты айлык мөөнөттө өзүнүн чечимдерин ушул Мыйзамга ылайык келтирсин.

3. Ушул Мыйзам күчүнө кирген күндөн тартып төмөнкүлөр күчүн жоготту деп таанылсын:

- "Жарандык коргонуу жөнүндө" Кыргыз Республикасынын 2009-жылдын 20-июлундагы № 239 [Мыйзамы](#) (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2009-ж., № 7, 749-ст.);

- "Кыргыз Республикасынын "Жарандык коргонуу жөнүндө" [Мыйзамына](#) өзгөртүүлөрдү жана толуктоо киргизүү тууралуу" Кыргыз Республикасынын 2012-жылдын 13-июлундагы № 108 [Мыйзамы](#) (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2012-ж., № 7, 2719-ст.);

- "Коргоо жана коопсуздук чөйрөсүндөгү айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 18-мартындагы № 46 Мыйзамынын (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2017-ж., № 3, 178-ст.) [3-беренеси](#).

**Кыргыз Республикасынын
Президенти**

С.Жээнбеков